

Zgodnji program pomoči otroku z dispraksijo

Ajda Bivic, vzgojiteljica za dodatno strokovno pomoč, Vrtec Črnuče

V članku na kratko predstavim dispraksijo ter vzrok za nastanek te motnje. S strokovnimi izhodišči prikažem, zakaj je gibanje zelo pomembno v prvih letih otrokovega življenja in kako pomembne so posamezne faze gibalnega razvoja na nadaljnji celostni razvoj otroka. V drugem delu podam opis otroka z dispraksijo in predstavim nekatere metode, ki so bistveno pripomogle k boljšemu funkcioniranju dečka in prinesle napredek na vseh področjih njegovega razvoja.

1 UVOD

Letnica 2018 predstavlja prelomno 30. leto raziskovanja in ozaveščanja ljudi o dispraksiji ali razvojni motnji koordinacije (Vir 1). Dispraksija oziroma razvojna motnja koordinacije (nekateri avtorji razvojno motnjo koordinacije pojmujejo kot težjo obliko dispraksije, spet drugi termin uporabljajo kot sinonim za dispraksijo) je specifična učna težava, ki jo lahko zaznamo že v predšolskem obdobju (Terčon 2010, 42). Žal je dispraksija v slovenskem prostoru med starši in strokovnjaki na vzgojno-izobraževalnem področju še vedno slabo prepoznavna oz. ji ne posvečajo toliko pozornosti. Predvsem starši ne vedo, da je gibalna sposobnost zelo pomembna tudi za uspešnost na drugih področjih učenja. Kljub opozorilom velikokrat dobimo odgovore: »Saj moj otrok ne bo vrhunski športnik«.

Dispraksija, ki povzroča težave na področju gibanja, koordinacije, organizacije in pri predelovanju senzornih informacij, je skrita motnja, ki lahko otroka vodi v številne učne in socializacijske težave (Kesič Dimič 2004). Zakaj skrita motnja? Dispraksija predstavlja motnjo v senzorični obdelavi prispelih dražljajev, ki otežuje k cilju usmerjeno in smotno delovanje. Temelji na motnji možganskega delovanja, kar ovira urjenje občutenj dotika, ravnotežja in globinskega občutenja in s tem moti sposobnost gibalnega načrtovanja. Je skriti primanjkljaj, ki povzroča težave z gibanjem, koordinacijo, organizacijo ter s predelovanjem senzornih informacij (Terčon 2013).

2 VZROK ZA NASTANEK

Dispraksija je podedovana, včasih pa je vzrok blazja funkcionalna možganska motnja (Filipčič 2006). Janja Drobež (2010, 87) navaja zelo podobne vzroke. Vzrok za nastanek dispraksije še ni identificiran in zelo verjetno ni en sam, pač pa gre za medsebojno učinkovanje treh dejavnikov: genetske predispozicije, spremenjene strukture možganov ter prenatalne in postnatalne izkušnje. Raziskovalce

je zanimalo, ali je motnja trajna. Študije kažejo različne rezultate. Če je dispraksija blago izražena, še zlasti, če ni povezana z dodatnimi motnjami in predstavlja le motnjo dozorevanja oziroma razvojni zaostanek na področju motorične kontrole, bo z odraščanjem zelo verjetno izzvenela ali se znatno omilila. Če pa je dispraksija povzročena z nepravilnostmi v strukturi možganov, zlasti če je kombinirana s še drugimi motnjami, bo zelo verjetno ostala trajna motnja (prav tam).

Tudi Ameriško združenje za prepoznavnost dispraksije (Vir 1) navaja, da so vzroki za nastanek neznan, vemo pa, da gre za nepravilnost v delovanju možganov pri prenosu informacij iz možganov po telesu. To pomembno vpliva na kakovost izvedbe gibanja v pravilnem, koordiniranem načinu. Filipčič (2006) zelo dobro razloži, v čem je težava takega prenosa. Motnja med telesom in možgani je drugotna, npr. pomanjkanje gibanja in zmanjšane dotoka dražljajev, tj. znižani mišični tonus. Spremljajoča motnja senzorične integracije se pojavlja kot zavora in kaže na neprimerno in prekomerno občutljivost dražljajev v področju dotika (npr. taktilno zaščitni vzgibi). Ta motnja je pogosta pri otrocih z razvojnimi motnjami.

Janja Terčon (2013) v svoje članku navaja, da so med rizičnimi otroki za razvoj dispraksije tudi otroci z izjemno nizko porodno težo, prezgodaj rojeni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi težavami in otroci z nižjim socialno-ekonomskim statusom, zato bi bilo pomembno posvetiti testiranje in pozornost tem otrokom pred vstopom v šolo.

3 PREPOZNAVNI ZNAKI DISPRAKSIE V PREDŠOLSKEM OBDOBJU

V predšolskem obdobju starši in vzgojitelji ugotavljajo pri otrocih z dispraksijo težave in počasnejši razvoj na področju plazenja, lazenja, sedenja, aktivnosti v stoji, hoji in tudi govora. Te gibalne aktivnosti izvajajo počasi. Otroci z dispraksijo imajo težave

pri teku, skakanju, lovljenju in metanju žoge in pri tem zaostajajo za vrstniki. Pri gibalnih aktivnostih mnogokrat padejo, imajo težave pri hoji po stopnicah (navzgor in navzdol). Težko navezujejo stike in se v družbi ne znajo obnašati, so napeti. Pogosto imajo težave z orientacijo v prostoru in ne razumejo pojmov, kot so stopi noter, stopi na, stopi pred, stopi zadaj. Opaziti je, da so počasni pri oblačenju, zapenjanju gumbov, pri hranjenju se mnogokrat popackajo, risanje je v primerjavi z vrstniki manj razvito, slabo držijo pisalo (Filipčič 2006).

Ameriško združenje navaja naslednje simptome (Vir 3):

- Otrok zaostaja pri doseganju razvojnih mejnikov (sedenje, hoja, govor).
- Morda ne more teči ali skakati.
- Daje občutek, da se ničesar ne nauči instinktivno, vse veščine ga je treba naučiti.
- Težave pri oblačenju.
- Pri večini aktivnosti je počasen in oklevajoč.
- Slaba drža pisala.
- Ne zmore sestaviti sestavljanke, težave pri igrah razvrščanja.
- Nezreli likovni izdelki.
- Ne razume predlogov v, na, za, pred ...
- Ne zmore brcati ali ujeti žoge.

Prepoznavni znaki visokega tveganja za pojav dispraksije med 3. in 5. letom starosti so (Kirby in Drew 2003 v Filipčič 2010, 45):

- Visoka raven motorične aktivnosti: nihanje in topotanje z nogami med sedenjem, ropotanje po mizi in vrtenje na stolu, nezmožnost sedenja pri mizi.
- Pogosto kričanje in cviljenje.
- Zaletavanje v objekte in padanje čeznje.
- Ploskanje z rokami med tekom.
- Težave pri učenju vožnje s kolesom.
- Pomanjkanje občutka za nevarnost.
- Težave pri uporabi jedilnega pribora: otrok raje je z rokami, poliva pijačo.
- Izogibanje igri s kockami.
- Slabo razvita fina motorika – težave pri držanju pisala in striženju.
- Pomanjkanje domišljajske in ustvarjalne igre.
- Izoliranost med vrstniki.
- Dominantnost roke se ne ustali.
- Občutljivost za dotike in nove zvoke.
- Težave pri odzivanju in razumevanju.
- Omejena pozornost: večina nalog ostane nedokončanih.
- Odklanjanje obličev in obvez.
- Odklanjanje česanja, striženja nohtov in las.

4 POMEBNOST GIBANJA ZA PREPREČITEV RAZVOJA DISPRAKSIIJE

Ljudje smo ustvarjeni za aktivnost in gibanje. Sodoben način življenja nas sili v vlogo pasivnega življenjskega popotnika in kaže negativen vpliv že na začetku otrokovega razvoja. Omejene možnosti okolja ter hkrati zaščitniška družba in okolje otroku po-

nujajo omejene možnosti za skladen celostni razvoj. Nekateri vsakdanji vzorci gibanja (hoja, tek, skoki) kljub temu dosežejo zadovoljivo raven razvoja, medtem ko drugi (plazenje, plezanje) zaradi neuporabe izginjajo iz vsakdanjega življenja sodobnega otroka (Plevnik in Pišot 2016, 11). Drobež (2005) vseeno ostaja optimistična in pravi, da je možno preprečiti nastanek dispraksije zaradi neustreznih senzomotoričnih izkušenj na ta način, da otrokom kljub vsemu omogočimo pridobivati gibalne izkušnje v skladu z naravnim potekom gibalnega razvoja. To ugotavljata tudi Pišot in Jelovčan (2006, 7), saj pravita »da je otrok v zgodnjem otroštvu izredno dojemljiv za impulze okolja. Vpliv gibalnih aktivnosti na njegov celostni razvoj (do 5. leta) je v tem obdobju največji, kasneje pa pada in se umiri. Zato je gibalna aktivnost izrednega pomena, ker omogoča vključevanje vseh področij njegovega izražanja, od motoričnega, kognitivnega, konativnega, socialno-čustvenega.«

Skozi razvoj otroka je izrednega pomena spoznavanje in usvajanje različnih načinov gibanja, ki so v večini filogenetsko pogojeni (hoja, tek, lazenje, plazenje, plezanje), drugi pa so specifični in se jih je treba naučiti (igre z žogo, plavanje, smučanje) ter so prav tako pomembni. Avtorja (prav tam) nadalje razlagata, da so otroci danes bolj sposobni in dojemljivi za motorično izkušnjo, poudarita pomembno dejstvo, da teh izkušenj niso enako deležni vsi.

Koordinacija gibanja in ravnotežje sta gibalni sposobnosti, ki predstavljata filter za realizacijo večine gibalnih nalog. Prilagoditev (želja po ohranjanju obstoječega stanja in hkratna želja po spremembah) na okolje, ki otroka nenehno spremlja, ter nenehno rušenje in težnja po ponovni vzpostavitvi ravnotežnega položaja sta pomembna dejavnika na poti k novim gibalnim znanjem, zato jim moramo posvetiti dovolj pozornosti (Pišot in Planinšec 2005, 11–12).

4.1 POTEK MOTORIČNEGA RAZVOJA IN POMEN POSAMEZNIH FAZ

Motorični razvoj je povezan s telesnim, kognitivnim, čustvenim in socialnim razvojem. V začetnem obdobju poteka razvoj v cefalokavdalni smeri in proksimodistalni smeri. To pomeni, da razvoj najprej poteka v bližini hrbtenice, nato pa se oddaljuje stran od nje. Vsaka razvojna stopnja je rezultat predhodne in pogoj za vzpostavitev naslednje, višje stopnje. Posamezne razvojne stopnje se večinoma pojavljajo v enakih starostnih obdobjih in trajajo približno enako dolgo (Pišot in Planinšec 2005).

Posamezne gibalne faze se delijo na (Vir 2):

1. Refleksna gibalna stanja (od prenatalnega obdobja do 1. leta)
2. Začetna gibalna stanja (od 1. do 2. leta)
3. Temeljna gibalna stanja (od 2. do 7. leta)
4. Specializirana gibalna stanja (od 7. do 14. leta)

V času temeljne gibalne faze postaja gibanje vse bolj učinkovitejše in usklajeno. Otroci v tem obdobju aktivno preizkušajo in raziskujejo svoje motorične sposobnosti in zmogljivosti. Ravno za to obdobje je pomembno, da ima otrok spodbudno okolje z različnimi gibalnimi izkušnjami, saj bo imel, če izkušenj ne bo pridobil, težave z učenjem motoričnih izkušenj na naslednji fazi (Pišot in Planinšec 2005).

4.2 SENZORNI RAZVOJ

Razvoj novejših metod za preučevanje možganov (magnetna resonanca) omogoča poglobljeno preučevanje senzoričnega sistema v povezavi z razvojem možganov. Senzorni sistem je tako povezan z razvojem možganov na področju, ki je odgovorno za realizacijo senzornih naprav in funkcij. Razvoj senzoričnega sistema je neločljivo povezan z razvojem gibanja, razvoj sensorike pa je povezan z razvojem sistema čutil ter z razvojem zaznavanja in občutenja. Senzorne in gibalne procese je med seboj težko ločiti, saj so prepleteni in odvisni drug od drugega. Zato v povezavi z gibanjem največkrat govorimo o senzorično-gibalnem razvoju oz. o senzorično-gibalni integraciji (Plevnik in Pišot 2016, 14).

Pionirka v raziskovanju senzorne integracije je bila J. Ayres (2002). Senzorna integracija je običajen nevrološki proces, ki se odvija pri vsakem od nas, ves čas, nezavedno. Omogoča osredotočanje na dejavnosti, ki so v določenem trenutku pomembne. Je sposobnost urejanja, organiziranja čutnih vtisov. Možgani morajo ob nenehno spreminjajočih se pogojih informacije izbrati oziroma okrepiti ali preprečiti njihovo obdelavo. Naloga možganov je, da informacije integrirajo tako, da jih posameznik smiselno uporabi. Cilj senzorne integracije je smiselno in ciljno usmerjeno ravnanje. Omogoča učinkovito interakcijo s fizičnim in družbenim okoljem. Senzorna integracija je zelo pomembna za čustveno stabilnost in zadovoljstvo posameznika, za motorično planiranje in koordinacijo oko-roka, za razvoj govora in aktivnosti, usmerjene k cilju, za pozornost in orientacijo v času in prostoru. Pri prenosu iz možganov v mišice in predelavi informacij sodelujejo (Ayres 2002):

- Vestibularni sistem (sila teže, gibanje).
- Proprioceptivni sistem (receptorji za gibanje v mišicah in sklepih).
- Taktilni sistem (dotik).
- Vizualni sistem (opazovanje).
- Olfaktorni sistem.
- Avditivni sistem.

Slabe senzorne integracije ne moremo videti, lahko pa opazimo slabo koordinacijo. Pogosto otrok izvaja preveč motoričnega planiranja pri vsaki nalogi. Kadar se uči neko igro ali športno aktivnost, mora vedno motorično načrtovati. Čeprav se trudi, mu zaznava ne omogoča dovolj informacij, kako naj se uči.

Večina otrok takoj ve, kaj naj storijo z igračko (se vključijo v manipulacijo, npr. gredo takoj v tunel, se kotalijo, vzpenjajo, gradijo stolp) – otrok ve, kako naj se zabava. Otroci s težavami imajo slabši občutek za svoje telo in ne vedo, česa je njihovo telo sposobno, ne znajo se igrati, npr. namesto da bi manipulirali z igračko, jo le porivajo ali polagajo v vrste. Tunel, tricikel, plezalo jih ne zanima. Ne zmorejo planirati igre, čeprav opazijo druge pri igri in njihov način in razumejo delovanje. V potrebi po igri igračke pogosteje polomijo, pokvariyo, so nespretni in nagnjeni k nezgodam (včasih gre tudi za namerno uničevanje zaradi občutka manjvrednosti). Imajo težave pri oblačenju in odpenjanju gumbov ali zadrž, težje se naučijo zavezovanja vezalk.

Senzorna integracija pomaga otroku z dispraksijo uravnovesiti sistem preko različnih gibalnih in drugih izkušenj, ki naj vsebujejo: veliko plazenja skozi ozke tunele, vidno načrtovanje časa, naloge po posameznih delih in krajši, dosegljivi koraki na poti do cilja.

4.3 GIBALNI MEJNIKI IN POMEN FAZ

Matej Plevnik in Rado Pišot (2016) sta v svoji raziskavi leta 2016 ugotavljala pomen gibalnih faz na razvoj otroka. Preučevala sta vzorec hoje, navpičnega skoka, delež športne aktivnosti, plezanje in plazenje ter aktivnosti drobnih mišic.

Med temi fazami bi posebej poudarila pomen plezanja, plazenja in razvoja drobnih mišic, saj so to sistemi, ki so pri otroku z dispraksijo okrnjeni prav zaradi slabih povezav med možgani in mišicami.

Plezanje je eden izmed izjemno pomembnih elementarnih gibalnih vzorcev v gibalnem razvoju človeka. Plezanje krepi ramenski obroč, stabilizacijo trupa, je korektivna vadba zaradi posledic dolgotrajnega sedenja. Ima pomembno psihološko sestavino. Otroci med plezanjem razvijajo sposobnosti reševanja prostorskih težav, izboljšujejo prostorsko orientacijo in vizualizacijo.

O plazenju sem govorila že zgoraj, saj plazenje pomembno vpliva na skladnost gibanja in delovanja obeh možganskih hemisfer. Pri otrocih, ki plazenja ne usvojijo ali ga preskočijo, se umanjkanje lahko negativno izraža v njihovem gibanju v začetni fazi. Kljub temu ni mogoče trditi, da bodo ti otroci zaostajali za vrstniki, saj lahko vzorce usvojijo kasneje in tako nadoknadijo zamujeno. Težave lahko nastopijo takrat, ko otroci tudi kasneje nimajo primernih gibalnih izkušenj. To vodi v težave z učenjem v času šolanja. Raziskava je pokazala, da je vzorec plazenja eden izmed najbolj zapostavljenih gibalnih vzorcev v gibalnem razvoju otrok!

Drobne gibalne spretnosti zahtevajo harmonično delovanje senzorične, osrednjega živčevja in mišičnega sistema. Ti sistemi se razvijajo od drugega do šestega leta starosti, ko je tudi gibalna aktivnost zelo pomembna. Ob fini motoriki otrok razvija koncentracijo, čut za red, samostojnost, uči se zaporedij, rešuje težave in so dobra osnova za razvoj grafomotorike (Plevnik in Planinšec 2016, 143).

Dobro razvite finomotorične veščine otroku omogočajo izvajanje opravil, ki so pomembna v šolskem okolju.

Ob pomoči gibanja in plazenja ter dejavnosti fine motorike se razvija tudi uporaba dominantne roke (Plevnik in Planinšec 2016). Otrok, ki uspešno prečka središčnico telesa, kaže na višjo raven gibalnega razvoja. Uporaba dominantne roke pomembno vpliva tudi na razvoj pisanja in uspešno izvedbo finomotoričnih aktivnosti. Če se dominantnost do 3. ali 4. leta ne razvije (Marjanovič Umek in Zupančič 2004), lahko prihaja do zamud pri razvoju finomotoričnih spretnosti. Otroci lahko kasneje zamenjujejo črki b in d, pišejo zrcalno ali pa si ne morejo zapomniti vrstnega reda črk v besedi. Prav tako ne morejo opraviti križnih gibanj, težje pišejo velike tiskanje črke L, E, H, saj zahtevajo križanje. Vzrok za nedominantnost lahko pripišemo tudi temu, da se ti otroci niso razvijali gibalno usklajeno ali pa se niso dovolj plazili oziroma so celo preskočili to fazo (Plevnik in Planinšec 2016, 130).

5 PROGRAM POMOČI; PRIMER IZ PRAKSE

Prvo leto izvajanja dodatne strokovne pomoči v vrtcu sem se srečala z dečkom, starim 5 let in 5 mesecev, ki je imel že diagnosticirano motnjo dispraksije. Diagnosticiral jo je dr. Matevž Petelin na motopedagogiki.

Njegova groba motorika je okorna, hoja je trda, netekoča in tudi nestabilna, pri hoji in teku ne uporablja rok, te so statične ob telesu. Ko je utrujen, se pogosto zaletava v vrata in težje oceni svoj položaj telesa glede na druge premikajoče ali statične predmete, orientacija po prostoru je slabša. Pri vidno-motorični koordinaciji (metanje žoge v predmete) prijema žogo z obema rokama (enkrat z levo, drugič z desno), celo zamaži na desno oko, ko meče. Rad meče žogo na koš, kjer uporablja obe roki. Pri gibanju je hiter, nenatančen, vaje ne izpelje po navodilu, postane manj poslušen in ne upošteva navodil. Rad se meče na blazine in skače po trampolinu. Pri plezanju še ni vidnega križnega gibanja. Ko pleza navzdol, ne pogleduje navzdol, se pusti ujeti. Težko preceni globino in kaže strah (ko sva šla prvič v telovadnico po stopnicah). Prevala še ne uspe narediti, skok na trampolinu je sonozen. Po gredi hodi z oporo odraslega, ko skoči, ne pogleda navzdol.

Opazila sem grizenje z zobmi, sam je tudi izrazil, da rad grize (nabava materiala za grizenje, električna zobna ščetka).

Pri sedenju se preseda, podpira glavo in je hitro utrujen (sam pove), četudi imava skoraj vsako uro prvih petnajst minut gibalne aktivnosti v telovadnici.

Pri finomotoričnih dejavnostih bolj uporablja levo roko, pomaga si še z desno. Ob večkratni ponovitvi in počasni izvedbi izvede preprosto vajo križne-

ga gibanja preko telesa. Prijem pisala je z dvema prstoma, pisalo prijema z levo roko, roko ima še dvignjeno od podlage. Pritisk na podlago je šibak, zmore preslikati krog in kvadrat. Se primerno orientira po telesu. Nariše preprostega glavonožca. Ko sva risala krog, je našel izvirne ideje in razširil risbo (naredil robota). Skozi kalejdoskop gleda skozi desno oko.

Zelo išče vestibularne dražljaje (poležava po tleh, se meče po blazinah).

Govor, komunikacija:

Deček pri komunikaciji težje vzpostavlja očesni stik in ga tudi ne vzdržuje. Ko ga kaj vprašam, odgovarja zgolj z eno besedo (kako si: v redu, kakšno je vreme zunaj: umazano). Pri opisovanju so povedi večstavčne in v pravilni slovnični strukturi. Občasno so samostalniki in pridevniki v nepravilnem sklonu (tolkel kladiva z žeblo). Zelo težko prikljiče besedo, s katero bi opisal slike, potrebuje spodbude, podvprašanja, asociacije ali celo izpeljanke iz teh besed. Besedišče je skromno. Sam redko začne komunikacijo in pokaže povod ali zanimanje.

Pogosto odgovarja z: »Ne vem«, »Ne morem«. Pri delu veliko sprašuje: »A kle?« Potrebuje potrditev odraslega.

Spoznavno področje, pozornost in koncentracija, interesi:

Dečkova koncentracija zelo niha, raje ima preproste naloge (npr. pripenjanje klinčkov, razvrščanje po barvah), pri težjih miselnih nalogah hitro odneha, govori »Ne morem«, se naslanja na roko, položi glavo na mizo. Prisoten je nemir. Prepozna in poimenuje krog, kvadrat, trikotnik. Koncentracija je boljša, če je naloga razdeljena po korakih, postopna, z manj informacijami. Mehansko šteje 1, 2, 4. Sestavljanke do 10 delov zmore sestaviti ob pomoči odraslega, sestavlja še po metodi preizkušanja. Uvidi količino do 2. Razume količinske predstave več, manj, največ, najmanj. Poimenuje in pozna osnovne barve. Poučenost je slabša (Tiger živi v živalskem gozdu). Opažam odkrenljivo pozornost.

Čustveno-socialni razvoj (socialne veščine, vedenje):

Deček pokaže veselje ob gibanju, drugače je nje-gov obraz pogosto brez izraza. Navezuje stik z otroki in se igra z njimi, predvsem ob konstrukcijskih igralih, kjer najbolj uživa. Za delo ga je treba veliko spodbujati in motivirati, zelo mu upade koncentracija in potrebuje vizualno nagrado pred seboj za delo. Pomaga tudi, če ga takrat pustimo pri miru in mu damo čas in se potem sam odloči nadaljevati. Omenja mi, da slabo spi in da je zato utrujen. Ob opozorilu postane užaljen, zapira oči in se umakne vase.

Skrb zase:

Je primerno skrben zase, pri rutinah hranjenja in odhodu na igrišče potrebuje razdrobljena navodila in postopnost ter dovolj časa in spodbudo odraslega. Še vedno slabše sledi skupinskim dejavnostim oz. so odvisne od njegove notranje motivacije in počutja.

Močna področja:

Vesetje do gibanja, iskanje rešitve, opisi slik, igra s kockami, konstruktorji, poslušanje zgodb.

Šibka področja, področja primanjkljajev:

Motorika, odkrenljiva koncentracija, besedišče.

Z dečkom sva ure vedno začela v telovadnici. Tam sem mu pripravila posebej zanj opremljene gibalne poligone, ki so krepili šibka področja gibalnega razvoja. Ker je imel gibanje zelo rad in je bilo to njegovo močno področje, sem temu namenila tudi več pozornosti.

Gibalni poligoni so vsebovali krepitev plezanja po plezalni steni in lestvi, izvajanje kobacanja in plazenja po blazinah, izvajanje »palačink na blazinah«, hoja po vseh štirih nazaj in naprej čez različ-

ne ovire, skoki na trampolinu in s trampolina, igre z žogo, met na koš, hoja po gredi, dvig lažje uteži in hoja z njo, tek čez ovire, izvajanje vaj na terapevtski žogi (ležanje na terapevtski žogi na trebuhu, izvajanje naklona naprej, nazaj, levo in desno), vleka vrvi. Velikokrat se je gibanju tudi upiral, takrat sem mu dala čas, da se je spočil, ulegel. Po nekaj trenutkih je sam nadaljeval dejavnosti. Po uspešno opravljenem gibalnem poligonu je sledila nagrada na premični klopi, s katero sem ga vozila po telovadnici.

Nadaljevala sem z delom za mizo. Sprva je vaje za razvoj grafomotorike delal na večjih listih, ki sem jih pritrdila na steno, kjer je v pokončnem položaju izvajal različne gibe na papirju: s posebnim tripstnim čopičem, z voščenkami ali debelimi barvicami.

Nato je izvajal različne risbe na A3 papirju: čačke, sekanje črte, kroženje, vijuge. Vse vaje je delal z debelimi krajšimi barvicami ali voščenkami, saj je bil prijem pisala takrat pravilen.

Izvajala sva vaje za razvoj dominantne roke: risanje osmice na papirju, risanje mavrice ipd.

Fino motoriko sva krepila z vajami, kjer je moral vezati niti po luknjicah, pripenjati gumbje, vleči zadrge, prenašati vodo s kapalko, pripenjati ščipalke, razvrščati po barvah z več vrstami pincet, različne dejavnosti s škarjami ipd. Na voljo je imel različne gnetljive snovi: plastelin, kinetični pesek.

Večkrat sva prebrala slikanice, ki si jih je izbral sam iz knjižnega kotička.

Predvsem z gibalnimi nalogami, s katerimi sem krepila njegova šibka področja, je bilo opaziti velik napredek na grafomotoriki in fini motoriki. Deček je razvil dominantno roko, postal je močnejši, manj je bilo nemira, pritisk na podlago je bil primeren, razvila se je risba, prijem pisala je bil ustrezen. Začel je spontano izražati svoje želje in potrebe, izkazovati je začel čustva. Napredek je viden predvsem zaradi gibalnih nalog, ki izhajajo iz spoznanj senzorne integracije.

6 ZAKLJUČEK

»Storil bi, če bi zmogel, a včasih preprosto ne gre«, je zapisala Katarina Kesič Dimič (2004). Ko imamo otroka z dispraksijo, je zelo pomembno, da imamo to misel vedno pred seboj.

Razvojna motnja koordinacije oz. dispraksija je specifična razvojna motnja gibalnih funkcij, ki se pojavlja pri sicer zdravih otrocih z normalnimi intelektualnimi sposobnostmi in obsega izrazite težave na področju koordinacije in izvedbe gibov ter statičnega dinamičnega ravnotežja. Je motnja motoričnega funkcioniranja (tako na področju grobe kot tudi fine motorike), ki ima neugodne posledice na vsakodnevno funkcioniranje, na učno uspešnost in izobrazbeni nivo ter na socialno integracijo ter psihosocialno adaptacijo (Drobež 2010).

Pomembno je, da so strokovni delavci v predšolskem obdobju usposobljeni, da hitro prepoznajo znake dispraksije in otroka vključijo v zgodnjo obravnavo pomoči. Zakaj? Pri otrocih z RMK lahko z zgodnejšo obravnavo preko prilagoditev in dodatne strokovne pomoči dovolj hitro spodbujamo večjo motivacijo za vključevanje v tipične aktivnosti v otroštvu in tako zmanjšamo tveganje za nizko samopodobo in slabše socialno vključevanje (Terčon 2013). V Sloveniji pa smo v letu 2019 dobili zakon, ki namenja pozornost zgodnji obravnavi otrok. Cilj zgodnje obravnave je nuditi podporo in krepiti otroka, družino ter vse vključene službe, kar je tudi načelo inkluzivne pedagogike.

Julija 2017 je Državni zbor RS sprejel Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 41/2017), ki je stopil v veljavo z januarjem 2019. Osnovni cilj za-

kona je zagotoviti sistemsko urejeno ter celostno obravnavo otrok s posebnimi potrebami v obdobju od rojstva do vstopa v osnovno šolo. Zakon obenem predvideva preoblikovanje zdajšnjih razvojnih ambulant v centre za zgodnjo obravnavo ter vključitev strokovnjakov z drugih relevantnih področij v obliki multidisciplinarnih delovnih skupin. Nov zakon hkrati načrtuje tudi večjo podporo družini, saj naj bi bili na multidisciplinarne delovne skupine vabljeni tudi starši oz. predstavniki družine ter nevladne organizacije, ki družinam otrok nudijo psihološko pomoč, svetovanje in podporo. S tem naj bi se zagotovil optimalen razvoj otrok, večja vključenost družine v samo načrtovanje pomoči. Obenem to pomeni tudi krepitev oziroma opolnomočenje družine ter spodbujanje njene socialne vključenosti v družbo.

Če je pomoč primerna in temelji na krepitvi gibalnih mejnikov ter faz, se šibka področja pri otroku ojačajo in opazen je celosten napredek na otroku, kar smo videli tudi v opisanem primeru v tem članku.

VIRI IN LITERATURA

- Ayres, J. (2002): *Dijete i senzorna integracija*. Jastrebarsko: Slap.
- Drobež, J. (2005): Razvojna motnja koordinacije. Pridobljeno 22. 10. 2020, www.dlogs.com
- Drobež, J. (2010): Razvojna motnja koordinacije. V (Pišot, R., Šimunič, B., Dolenc, P., Malej, R. ur.). *Sodobni pogledi na gibalni razvoj otroka* (str. 87-88). Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper.
- Filipčič, T. (2006): Dispraksija –razvojna motnja koordinacije. *Šport*, letnik 4, št. 1, str. 12–15. Ljubljana: Fakulteta za šport. Pridobljeno 22. 10. 2020, http://www.pef.uni-lj.si/didaktikasv/zaposleni/OPP/SPLOSNI_CLANKI/Filipcic_Dispraksija_ali_razvojna_motnja_koordinacije.pdf
- Kesič, Dimič, K. (2004): Storil bi, če bi zmogel, a včasih preprosto ne gre. Pridobljeno 22. 10. 2020, <http://katarinakescidimic.com/uploads/3/4/6/5/34653316/dyspraxia.pdf>
- Marjanovič Umek, L., Zupančič, M., Kavčič, T. in Fekonja, U. (2009): Gibalni razvoj po rojstvu. V Marjanovič, Umek (ur.). *Razvojna psihologija* (str. 170–185). Ljubljana: Znanstveno raziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Plevnik, M. in Pišot, R. (ur.) (2016): *Razvoj elementarnih vzorcev v zgodnjem otroštvu*. Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Pišot, R. in Planinšec, J. (2005): *Struktura motorike v zgodnjem otroštvu: motorične sposobnosti v zgodnjem otroštvu v interakciji z ostalimi dimenzijami psihosomatičnega statusa otroka*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Inštitut za kineziološke raziskave, Založba Annales.
- Pišot, R. in Jelovčan, G. (2006): *Vsebine gibalnošportne vzgoje v predšolskem obdobju*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Pedagoška fakulteta, Založba Annales.
- Terčon, J. (2010): Zgodnja obravnavo otrok z dispraksijo. *Bilten društva Bravo*, letnik VI, december 2010, str. 42–55.
- Terčon, J. (2013): Odkrivanje petletnikov z razvojno motnjo koordinacije. *Šport (Ljubljana)*, letnik 61, številka 3/4, str. 111–116. Pridobljeno 22. 10. 2020, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-UOOI6TT2>
- Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (2017). Uradni list RS, št. 41. Pridobljeno 17. 11. 2017 s spletne strani <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=20172065>
- Vir 1: Kaj je dispraksija? Pridobljeno 22. 10. 2020, <https://dyspraxia-foundation.org.uk/about-dyspraxia/>
- Vir 2: Normalni motorični razvoj. Pridobljeno 22. 10. 2020, <https://poliklinika.org/si/normalni-motoricni-razvoj/>
- Vir 3: Znaki dispraksije. Pridobljeno 22. 10. 2020, <https://dyspraxia-foundation.org.uk/about-dyspraxia/dyspraxia-glance/>
- Vir 4: Normalen motorični razvoj. Pridobljeno 22. 10. 2020, <https://otroskarehabilitacija.si/normalni-motoricni-razvoj/>